

ВАСИЛЬ ПЕХНЬО

Василь Іванович Пехньо, яскраво проживши життя, закінчив свій земний шлях 20 січня 2024 року через несподівану зупинку серця. Пішов від нас вчений, справжня людина, пішов у розквіті творчих сил.

Пехньо Василь Іванович – академік НАН України, доктор хімічних наук, професор, широко відомий вчений в галузі неорганічної хімії та хімії комплексних сполук, металів платинової групи, біометалів та золота. Заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України, директор Інституту загальної та неорганічної хімії імені В. І. Вернадського НАН України.

Василь Іванович Пехньо народився 7 серпня 1952 року в с. Чинадієво Закарпатської області. У 1974 році закінчив із відзнакою Ужгородський державний університет і з 1979 року і дотепер працював в Інституті загальної та неорганічної хімії імені В. І. Вернадського НАН України, де пройшов шлях від інженера до директора Інституту. У 1982 році він захистив кандидатську, а у 1997 – докторську дисертації. У жовтні 2001 року його було обрано завідувачем відділу хімії комплексних сполук рідкісних елементів. Багато років був заступником директора з наукової роботи, а з 2017 – директором Інституту, очолював наукову раду Відділення хімії НАН України з проблеми «Неорганічна хімія», був головним редактором «Українського хімічного журналу», займався освітньою роботою.

В. І. Пехньо – один із найбільш успішних представників наукової школи хіміків академіка НАН України С. В. Волкова. Він активно поєднував дослідження різних напрямів фізико-неорганічної та органічної, координаційної і медичної хімії, технічної і нанохі-

мії. Його ім'я як хіміка-неорганіка з роками стало широко відомим науковій спільноті не тільки в нашій країні, а й за кордоном. Наукові праці і досягнення Василя Івановича з самого початку його перебування в Інституті стосувалися вельми актуальної проблеми – хімії простих та координаційних сполук дорожочінних, низки кольорових металів та металоїдів у водних, неводних, розтоплених розчинниках-реагентах.

Тематика досліджень, яка пов'язана з хімією координаційних сполук у неводних розчинниках, особливо в молекулярних розплавах – галогенідах халькогенів, а також із синтезом, вивченням будови і практичним використанням галогенхалькогенідних комплексних сполук, у тому числі благородних, рідкісних і розсіяних металів, була значно розвинута у роботах співробітників Інституту, зокрема, у наукових працях С. В. Волкова, З. А. Фокіної, В. І. Пехньо. Технологічний напрям рідкофазного хлорування для перероблення руд і концентратів низки металів був традиційним для Інституту, а у 1975 році

перепрофілюваний С. В. Волковим на фундаментальні дослідження халькоген-галогенідних координаційних сполук золота, платинових та інших металів. У 70–80-х роках минулого століття значно виріс попит на платинові метали, золото і рідкісні елементи та їхні сполуки у зв'язку з розвитком електронної техніки, медицини, де використання їх вважалося перспективним завдяки цінним фізико-хімічним або біологічним властивостям. У роботах вищезазначених авторів вперше було досліджено реакції взаємодії платини, осмію, іридію, а також їхніх хлоридів та оксидів із хлоридами сірки, селену та телуру; отримано низку невідомих раніше координаційних сполук; сучасними методами аналізу розшифровано їхній склад і будову, встановлено індивідуальність синтезованих сполук і кристалографічні параметри. На підставі одержаних результатів вивчено можливість використання хлоридів сірки у процесах рідиннофазного безводного низькотемпературного хлорування концентратів платинових металів та їхнє концентрування з метою подальшого виділення цінних продуктів. Апробацію проведено на різних промислових пробах концентратів, які містили у своєму складі платину та інші дорогоцінні складові. Запропонований метод розкладання має деякі переваги перед промисловим, бо процес відбувається за нижчих температур, без додавання хлору у вигляді газу. Значна частина одержаних результатів стала підґрунтям для кандидатської дисертації «Синтез, дослідження халькогенхлоридних комплексів осмію, іридію та платини», яку Василь Іванович захистив у 1982 році.

Продовжуючи розвивати цей напрям, В. І. Пехньо й далі займався розробленням цілеспрямованого синтезу халькогенхлоридних комплексів платинових металів, дослі-

дженням їхніх властивостей та особливостей будови для більш глибокого пізнання нового класу сполук платиноїдів, а також розробленням методів сольватохімічного перероблення сировини платинових металів. І саме ці дослідження узагальнено у дисертації «Халькогенхлоридні комплекси платинових металів (синтез, будова, властивості, використання)» на здобуття ступеня доктора хімічних наук, успішно захищеної у 1997 році.

У 2001 році Василь Іванович очолив відділ хімії комплексних сполук Інституту. Тематика наукових досліджень, над якою працювали у відділі під його керівництвом і яка має майбутнє, є соціальною і направлена на вирішення актуальних проблем сьогодення.

Останні 10–15 років В. І. Пехньо разом із колективом співробітників та колегами інших наукових установ НАН України, вищих навчальних закладів, Академії медичних наук України та зарубіжними науковцями спрямовував свої зусилля на дослідження хімії сполук медичного призначення, де отримано вагомі результати. Ці роботи направлено на конструювання, синтез нових біологічно активних координаційних сполук – основи медичних засобів лікування найбільш поширених захворювань у світі – онкологічних, серцево-судинних, тканин кісток та сечокам'яної хвороби. Науковий підхід до моделювання їхнього складу як наслідок хімічних властивостей, форм знаходження в розчинах та будови в кристалічному стані дав змогу науковцям на чолі з В. І. Пехньо встановити кореляцію: склад лікарських сполук, їхні форми в розчинах, структура в твердому стані – біологічна активність. У результаті проведених досліджень отримано цілу низку нових біологічно активних координаційних сполук, які за експериментальними даними є перспективними при лікуванні певних

онкологічних, серцево-судинних та інших захворювань.

В. І. Пехньо – співавтор і автор численних наукових праць – понад 250 наукових статей, опублікованих у провідних вітчизняних та зарубіжних виданнях, 37 авторських свідоцтв, патентів на винаходи. Він – редактор біобібліографії академіка С. В. Волкова (2005 р). Пехньо В. І. брав активну участь у науково-педагогічній діяльності і за його керівництва захищено 1 докторську та 7 кандидатських дисертацій. Наукову діяльність він плідно поєднував з педагогічною роботою, упродовж тривалого часу очолював кафедру інформаційних технологій, читав курс лекцій студентам у Мукачівському державному університеті МОН України.

Обіймаючи посаду заступника а потім і директора Інституту, В. І. Пехньо дуже ретельно виконував значну науково-організаційну роботу, був членом, а впродовж останніх 7 років – головою наукової ради ВХ НАН України з проблеми «Неорганічна хімія», головою спеціалізованої ради із захисту кандидатських та докторських дисертацій при ІЗНХ ім. В. І. Вернадського НАН України, членом редколегії та головним редактором «Українського хімічного журналу». У 2021 році він доклав чимало зусиль для того, щоб гідно відмітити 90-ту річницю створення Інституту; був головним редактором ювілейного науково-популярного видання «Інститут загальної та неорганічної хімії імені В. І. Вернадського НАН України на рубежі тисячоліть 1931–2021». Не так давно, а саме 15 грудня 2023 року, Василь Івано-

вич взяв участь в інформаційно-комунікаційній програмі «Про науку. Компетентно», в якій мав розмову з ведучим – академіком НАН України Володимиром Семиноженком, про актуальні питання, над вирішенням яких на сьогодні працюють вчені-хіміки Академії, про досягнення неорганічної хімії для потреб медицини, роль хімії для економіки країни та життя кожної людини, про можливості використання наукових результатів Інституту загальної та неорганічної хімії ім. В. І. Вернадського.

За наукові здобутки, підготовку наукової зміни, педагогічну та організаційну діяльність Василя Івановича Пехньо було неодноразово нагороджено грамотами різного рівня, обрано спочатку членом-кореспондентом, а у 2021 році – академіком Національної академії наук України. Він (у складі авторського колективу) – лауреат Державної премії України та заслужений діяч науки і техніки України.

Ми віддаємо глибоку шану Василю Івановичу Пехньо за його наукову, організаційну та просвітницьку діяльність, особливо на посаді директора Інституту у важкі для нашої країни і нашої науки роки. Завдяки його діяльності як керівника і вченого Інститут залишається і на сьогодні на провідних позиціях серед хімічних інститутів країни.

Пам'ять про Василя Івановича – видатного вченого, доброзичливу і чесну людину, доброго товариша і, мабуть, головне – справжнього патріота рідного йому Інституту і своєї країни, залишиться в серцях його рідних, колег і друзів назавжди.